

VOORAF

DICK DE JONG

'Alles is relatief', stond in de vorige editie als een van de laatste woorden. Als we de nieuwsberichten volgen, dan blijkt met regelmaat dat wij als inwoners van ons land voor de gek worden gehouden. Op allerlei gebied. Of het nu gaat om adviezen rondom Covid-19 (die tegenstrijdig zijn en naar één kant toe worden uitgelegd), de oudertoeslag (die op basis van huidskleur en buitenlandse naam ineens wordt ingetrokken) of de oorzaak van de stikstofproblemen (waarbij de regering vooral naar de boeren kijkt). Mag ik zeggen dat de minachting voor ons Nederlanders soms groot aanvoelt? Die boeren op dat platteland. Wat weten die nu? Maar het tij gaat keren. Die boeren blijven niet uitzichtloos op het platteland hangen. Ze gaan overal naar toe, om te studeren, naar bijeenkomsten. Boeren zijn ontwikkelde ondernemers, die overal verstand van moeten hebben. We leven in een hoogstaand welvaartsland. En dan bedoel ik niet dat er in het werkgebied van onze stichting een weggedeelte bevindt waar per kilometer lengte de meeste miljonnairs van Nederland wonen. Op een plek waar vroeger boeren woonden en hun bedrijf voerden. Een plek waar eertijds met veel minder kapitaal, toen al kenmerken van hoogstaande welvaart merkbaar waren. Boeren die zorgden voor de mindervermogens in hun omgeving. Een pannetje soep voor een zieke lieten bezorgen en waar na de slacht een stukje van het beste vlees naar de dokter en de dominee werd gebracht.

Die boeren ga je toch niet opzadelen met wroeging van de veel te grote verkeersbewegingen in een (te) klein land: het ongeremde vliegen, het veel te veel niet duurzaam bouwen, het onzorgvuldig omgaan met van alles. Waar op alles is bezuinigd, zonder dat ook maar iemand zich er zorgen over maakt.

Heerlijk om weer te kunnen genieten van die vele duizende sneeuwklokjes in de tuinen van de lintbebouwing.

COLUMN

LIESBETH LEENMAN-KROON

SAMEN

Ik zal het maar meteen bekennen: ondanks de druppels boerenbloed in mijn aderen weet ik niet veel af van het boerenbestaan. Hoewel ik genoeg boeren in mijn netwerk heb, kom ik, om eerlijk te zijn, niet heel vaak op een boerderij-in-bedrijf. Nu niet en vroeger niet veel méér. Het meeste van mijn kennis moet ik hebben van boeken en van mijn verbeelding. Gelukkig zijn er boeken als 'Het vergeten landleven' met prachtige foto's en verhalen. Ze nemen de lezer mee terug in de tijd, naar een heel ander bestaan. Naar het boerenleven van vóór 1960, dat is zelfs voordat ik geboren werd. Ik hoef me dus niet te schamen over mijn onkunde. Althans, gebrek aan ervaring.

'Het boerenbestaan in Nederland van vóór 1960 was totaal anders dan nu', lees ik. 'Boerenbedrijven waren klein en zelfvoorzienend. Een paar koeien, wat varkens voor vlees, een paard als trekkracht en wat akkerbouw. Het was hard werken voor een karig loon... Ondanks het harde werken, was het ook een sociale tijd. Je had elkaar nodig, alleen redde je het niet. Met

gedeelde menskracht kreeg je toen van alles voor elkaar. 'Niks geen melkrobots en wat dies meer zij. Een boerderij met meiden, knechts, boerenburen. Hard werken, maar wel samen. Ieder leverde zijn aandeel. Saamhorigheid. Samen de schouders eronder, samen ploeteren. Maar ook samen in de wijde, zonnige polder bij het hooien, samen rond de keukentafel met koffie-op-het-schoteltje, samen een praatje op het erf, samen onder de petroleumlamp. Individualisme? Nooit van gehoord. Toen nog niet. En je hebt niet heel veel verbeelding nodig om te zien dat dat inderdaad een heel andere tijd was. Zelfs als je van na 1960 bent.

Waar de prent vandaan komt is niet bekend; wel dat deze ganzen weinig schade aan het weiland zullen toebrengen.

REACTIES

HET KABINET

Josefien Sjoerds reageerde op de vorige editie: Wat een leuke artikelen! Ik realiseerde me opeens dat ik zelf ook een kabinet heb want ik heb ruimte genoeg om een hele kamer te benutten voor mijn verzameling. Het grappige is dat in 'mijn kabinet' ook een ouderwets kabinetje staat op kabinetformaat! Ik heb het ooit gekocht in het museum in Almelo. Vrijwilligers daar maakten het zelf. De een timmerde het kastje in elkaar en anderen vulden het. De vrijwilliger die het mij verkocht vertelde dat ze er een middag mee bezig waren om het kastje volgens 'de regels' te vullen. Gelukkig hadden ze er net één in voorraad die ik graag mee naar huis nam. Ik moest er gelijk aan denken toen ik het artikel las. Dank en groet.

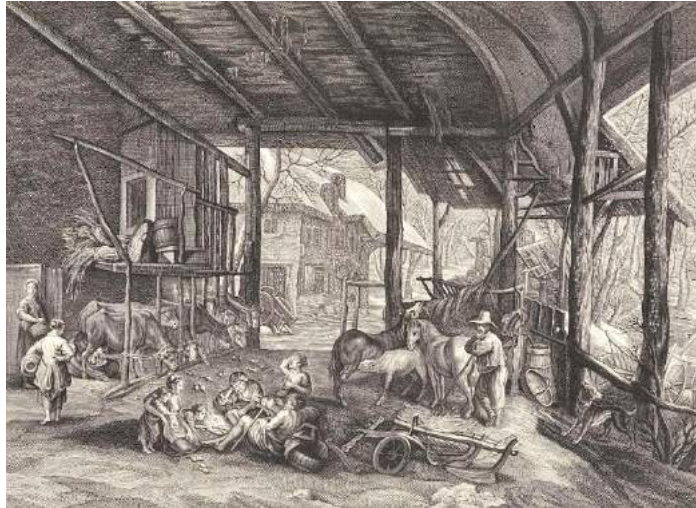
FOTO JONGEN NOORDELOOS

Verderop in dit februarinummer staat een krantenartikel over kleine gebouwtjes, maar daarin een oude foto. De zus (Annie van der Grijn) van de daarop staande jongen reageerde met de vraag waar die foto vandaan komt. Haar ouders hadden geen fototoestel. Boerderij & Erf heeft de foto ooit van iemand toegestuurd gekregen, maar heeft ook geen achtergrondinformatie. Wie wel?

MELKEN

Binnenkort hoeven melkkoeien niet meer in de stal te staan, maar kunnen zij gewoon de wei weer in. Aldus beursorganisator Willem Bierema van AgroTechniekHolland, in 2012. Dan worden koeien gemolken door een mobiel robotje dat als een klein kalfje door het veld rijdt. Hij baseerde zijn verhaal op de akkerbouw, waar toen ook al op kleine schaal drones en robots ingezet werden.

Interieur van een koeienstal in de winter - Petrus Clouwet 1639

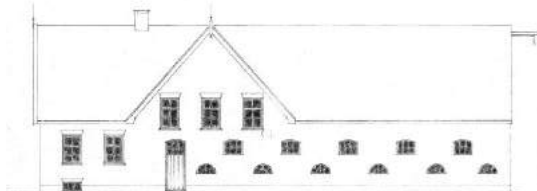
DE AMELIA'SHOEVE IN AMEIDE

MANON STREEFKERK-SLOCKERS

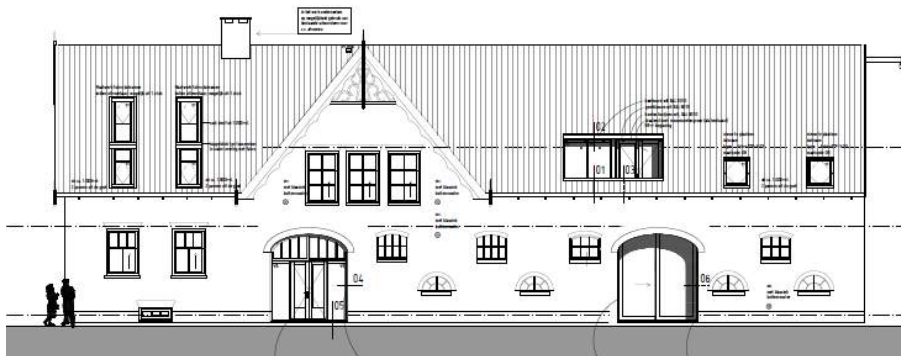
Langs de Lek, tegenover het strandje van Ameide, staat de Amelia'shoeve van ruim 100 jaar oud. Het is één van de drie hoeven die de baron Graswinckel heeft laten bouwen, elk vernoemd naar een van zijn kinderen. De Pietershoeve in Polsbroek en de Augusthoeve in Jaarsveld zijn de andere twee. De Amelia'shoeve is in drie delen opgebouwd; het koetshuis uit 1793 is het oudste stuk van de hoeve en behoorde oorspronkelijk tot het slot Herlaar. Rond 1850 is de deel eraan gebouwd en het voorhuis stamt uit circa 1910. De familie Graswinckel was een vermogende familie, dat is goed terug te zien in de bouw van de hoeve. Deze is met een 'dikke knip' gebouwd; de muren zijn in anderhalf steens verband opgetrokken en de gebruikte stalramen zijn de grootste maat die toentertijd te koop waren. Ook heeft er nooit riet op het dak gelegen, vanaf het begin had de hoeve een pannendak. Door de jaren heen is er flink aan de hoeve verbouwd, de meest recente wijzigingen worden op dit moment uitgevoerd.

Tekening 1: zoals de hoeve aan de gemeente is verkocht.

Tekening 2: de punt toegevoegd aan de noordgevel.

Tekening 3: de meest recente gevelwijzigingen.

Tot in 1979 is de hoeve in gebruik geweest als boerderij, voornamelijk met melkvee maar er waren ook kersenboomgaarden aan de hoeve verbonden. De laatste adellijke eigenaar, Baron van Boetzelaer verpachtte de boerderij voordat hij deze verkocht aan de toenmalige gemeente Zederik (zie tekening 1). Op de bijbehorende gronden bouwde de gemeente de woonwijk 'Nieuw Tienhoven'. De hoeve zelf werd aan de familie Blom verkocht. Zij voerden er bijna 40 jaar een

antiekwinkel en voegden de punt toe aan de dijkkant van de hoeve (zie tekening 2). In 2017 gaat de hoeve over naar de huidige eigenaren, een broer en een zus van de familie Streefkerk met hun gezinnen. Hiervoor wordt de hoeve gesplitst in het voorhuis voor het ene gezin en het koetshuis en de deel voor het andere gezin. Om zoveel mogelijk licht naar binnen te krijgen worden er twee openingen in de vorm van een koetsdeur in de gevel gemaakt, voor elk gezin een. Ook worden er dakramen toegevoegd en een inpandig balkon. Het pand heeft ondertussen de status van gemeentelijk monument gekregen dus alles gebeurt in samenspraak met de monumentencommissie (zie tekening 3).

De huidige eigenaren zijn bezig met een grondige renovatie van de hoeve. Er wordt zo duurzaam mogelijk gebouwd en flink geïnvesteerd om de hoeve zo energiezuinig mogelijk te maken. De dikke wanden worden nog meer opgedikt met behulp van isolatie en voorzetwanden en de stalramen worden voorzien van een extra glasplaat om zo een vorm van 'dubbelglas' te creëren. Zo wordt de hoeve qua wooncomfort voorbereid op de volgende 100 jaar!

Foto uit 1950 van het koetshuis en het voorhuis.

BAHCO

In elke boerderij is er wel een moersleutel, die we aanduiden met de naam Bahco. Kenmerkend vanwege het kunnen aanpassen van de grijpbek aan de grootte van de moer. De officiële naam is bahcosleutel.

Bahco is een afgekorte naam voor de tot 1954 geheten **B.A. Hjort & Company**, van Bernt August Hjorth. Een merknaam van Zweeds gereedschap voor met name houtbewerking. En van montagegereedschap, vooral bekend van de verstelbare moersleutels.

Bahco nam in de loop der jaren meerdere andere bekende merken over zoals Belzer en Sandvik. Bahco werd in 1998 overgenomen door de Snapon Inc. groep

- 1886: De firma start met het maken van zagen onder de naam 'fisk och krok' (Vis en haak), nog steeds het logo van Bahco.
- 1888: De 'Zweedse sleutel' wordt uitgevonden door J.P. Johansson, medevenoot van Bahco.
- 1892: J.P. Johansson vindt een verbeterde versie van de verstelbare moersleutel uit.
- 1954: De naam wordt veranderd in Bahco AB.
- 1963: Bahco produceert werelds eerste hard getande handzaag. Bahco start fabrieken in Argentinië.
- 1974: Bahco AB neemt F E Lindström AB in Eskilstuna-Zweden over.
- 1975: Bahco AB neemt C O Öberg in Eskilstuna-Zweden (vijlenfabrikant sinds 1850) over.
- 1998: De 100 miljoenste verstelbare moersleutel wordt geproduceerd

J.P. Johansson, medevenoot van Bahco, met de Zweedse sleutel.

KLEINE GEBOUWTJES OP HET ERF

Wekelijks struint verslaggever Levien Vermeer door de geschiedenis van deze streek. **De Stichting Boerderij & Erf** maakt zich niet alleen hard voor het behoud van boerderijen, maar ook voor de kleine gebouwtjes op het erf en in het weiland.

Van stookhuis tot kippenhok

Levien Vermeer
Hardinxveld-Giessendam

Overal in het land vind je 'hokjes en andere toestanden' op het erf of in het land bij een boerderij, volgens Dick de Jong (67), bestuurslid van de Stichting Boerderij & Erf Alblasterwaard, Krimpenerwaard en Vijfheerenlanden (AKV). Hij heeft een grote affiniteit met het boerenleven en is gek op koeien.

„Als driejarig jongetje kwam ik al bij een boer over de vloer, en toen al vond ik die beesten schitterend.“ Als ik vraag naar de 'kleine gebouwtjes' op het erf van historische boerderijen, begint hij enthousiast te vertellen. „Op een boerderij was altijd behoefte aan zand, dus om te beginnen stond er een zandhokje op het erf.“

In de winter werd er gestrooid tegen gladheid, en in de zomer, met name bij de rijkere boeren, werd er elke week zand in de stal gestrooid voor een gladde vloer, vaak versierd met een mooi figuur. Het hokje had een pannendak, zodat het zand goed droog bleef.

Dan was er de 'plee', zoals de wc door de adel aangeduid werd. „De plee fungeerde menigmaal als middelpunt voor sociaal contact“, zegt hij lachend. „Als de buurvrouwen moesten wachten tot de plee weer vrij was, werd er gezellig met elkaar geklets.“

De kippen liepen meestal los op het erf. Maar als de boer of boerin het zat waren om de eieren overal te zoeken, werd er een kippenhok gebouwd. Bij het museum De Koperen Knop in Hardinxveld-Giessendam, waar De Jong ook actief is, staat een authentiek exemplaar, nabgebouwd volgens een tekening uit het Openluchtmuseum in Arnhem.

Stookhuisje

Achter het museum is eveneens een origineel stookhuisje neergezet, vertelt hij. „Drie jaar geleden hebben we in samenwerking met de lokale historische vereniging een stookhuisje op het erf van een reeds gesloopte boerderij kunnen afbreken, en steen voor steen in de achtertuin van het museum weer opgebouwd.“

Hij is blij met alle vrijwillige inzet die dat mogelijk maakte. Het bakhuisje was de voorloper van het stookhuisje, weet De Jong. „Een bakhuisje werd op veilige afstand van een aantal bij elkaar gebouwde boerderijen neergezet, want je kon natuurlijk niet het risico lopen dat een van de rieten daken in brand vloog door een verdwaalde vonk.“

De boerinnen in de buurt van het bakhuisje konden daar om de beurt hun brood bakken. Maar waar het bakhuisje bedoeld was voor boerderijen, hoorde het stookhuisje bij één boerderij. In de zomer werd daar voor

▲ Bestuurslid Boerderij & Erf Dick de Jong met wilgentakken bij het stookhuisje achter museum de Koperen Knop in Hardinxveld-Giessendam. FOTO: EDITH DEKOCK.

▲ Een konijnenhok tegen het kippenhok aangezet bij een boerderij in Noordeloos, jaren vijftig van de 20ste eeuw. FOTO: LEVIEN VERMEER.

de familie gekookt, en ook maakte men er het varkensvoer klaar.

De Jong diept nog een anekdote op. „Een boerenknecht uit de buurt moest eens een overkapping maken voor het overtollige hout en hekwerk. Daarvoor zette hij een stakersel in elkaar, waar het onder gelegd kon worden. Dat vernoemde de toenmalige eigenaar van de boerderij naar de bouwervan, en werd dus 'de Kees Donk'.“

Tegenwoordig staan schapen vrijwel constant buiten, maar vroeger maakte men al gauw een schuilhoekje voor ze, gaat De Jong verder.

„Van wilgen- of ander griendhout werden matten gebreed, die tegen elkaar aan gezet wat bescherming boden, dat noem je een kooftje.“

Kalverschuurtjes

Dan zijn er nog de kalverschuurtjes, die staan meestal in het weiland aan de overkant van de boerderij. De Jong weet: „Vroeger werd alleen melkvee gehouden dat op de markt gekocht werd. Maar op een gegeven moment zijn boeren zelf koeien gaan fokken en hadden ze kalverschuurtjes nodig. Die hebben een karakteristiek uiterlijk met een lang lessenaarsdak.“

En dan is er nog het prieel. „Daar kon de rijke boerin haar koffieviste in ontvangen“, zegt De Jong. Boerderij & Erf is op zoek naar foto's van al deze zonderlinge bouwsels. Zowel oudere, als ook recente foto's zijn welkom.

„Met subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds en de inzet van een grote groep vrijwilligers hebben we negentig procent van de meer dan 2700 boerderijen in ons gebied kunnen fotograferen. Maar het zou ook mooi zijn als we de boerengebouwtjes vast kunnen leggen, om zo ook dat deel van het cultureel erfgoed te documenteren.“

En welk gebouwtje spreekt De Jong persoonlijk het meest aan? „Zo'n stookhuisje vind ik heel aardig om te zien. Het interieur is simpel, maar brengt het verleden dichtbij.“

Achterin aan de linker kant is de vuurplek met een grote kookpot erboven. Rechts ligt een stapel wilgentakken om te stoken, en er is een gootsteen. Dat was letterlijk een steenen bak, waarin het water gegooid werd, dat dan wegliep in een gootje. Die is later in onze steeds luxer wordende keukens gepromoveerd tot aanrecht.

Het is de bedoeling dat het stookhuisje bij het museum betrokken wordt. De Jong: „We gaan er een kleine expositieruimte van maken.“ Nu maar hopen dat de musea weer snel hun deuren kunnen openen.

Meer informatie: boerderijnerf.nl en koperenknop.nl. Tips: A.redactie@ad.nl.

Stookhuisje vind ik heel aardig om te zien
— Dick de Jong

Struinen door de streek Algemeen Dagblad – Rivierenland en Dordtenaar 08.02.2022.

DE WERELD OP ZIJN KOP

De toekomst van het boerenbedrijf blijft een onzekere zaak. Regelmatig sijpelt er vanuit Den Haag een bericht de wereld in over minderen. Want daar gaat het uiteindelijk om. We moeten minderen. Op de een of andere manier is dat woord, tussen de oren gekomen van de Haagse politici. Het komt erop neer dan er wordt bezuinigd. Wat de boeren betreft gaat het om het terugdringen van de uitstoot van stikstof. Maar kennelijk wordt er dan aan een heleboel andere dingen voorbij gegaan. Want waarom alleen die boeren? En waarom moet er ineens zoveel

meer natuur worden gemaakt. Dat kan helemaal niet: natuur ontstaat en alles wat ervoor in de plaats komt noemen we cultuurgoed. Zeker geen natuur!

Wordt het niet eens tijd dat we aan iets anders gaan denken dan alleen aan geld? Bijvoorbeeld aan iets met plezier doen...

Het wordt tijd voor actie. Een nette actie, dat wel. Gewoon laten zien dat de wereld op zijn kop staat. Dat hebben ze in hartje Friesland ook gedaan, zo blijkt uit deze foto.

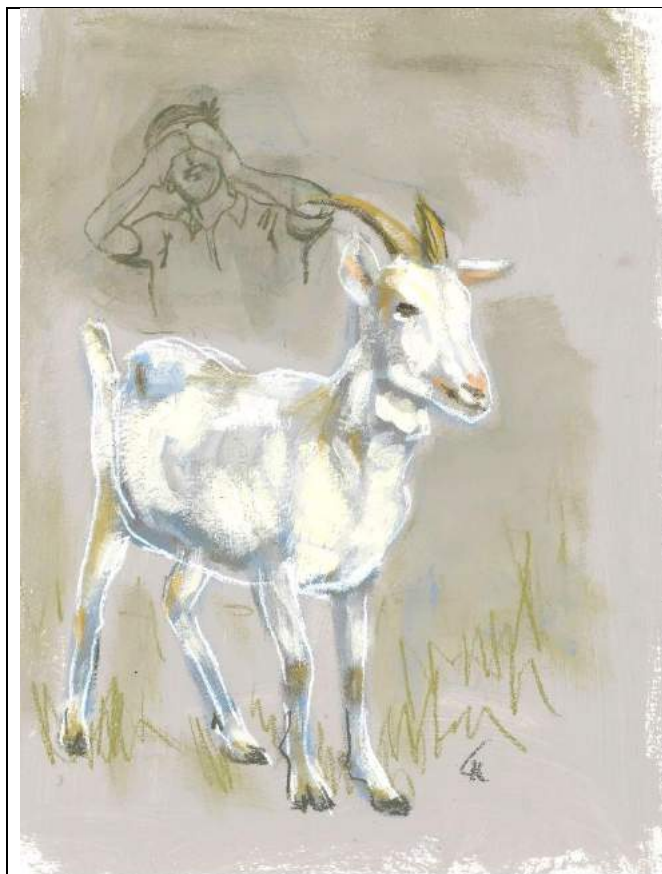

Deze bijzondere bouwwijze is bedoeld om mensen aan het denken te zetten. En dat is gelukt. Maar of die mensen nu de juiste kant op denken is nog maar de vraag.

In elk geval is hier sprake van een schitterend voorbeeld van herbestemming. Bij de bouw van deze 'ondersteboven-stolp' is gebruik gemaakt van materiaal dat al eerder ergens een bestemming heeft gehad. Dat is heel belangrijk, als we het hebben over circulaire economie.

Het tijdschrift Landleven van februari 2022 heeft een artikel gewijd aan deze bijzondere boerderij. Daarin staat te lezen hoe de overheid zich heeft opgesteld tegenover het plan om dit te bouwen. Echt enthousiast was men niet. Herkenbaar! In elk geval is het lastig om in de kamers in dit gebouw een schilderijtje aan de muur te hangen.

DE BOKKENPRUIK OP HEBBEN

Liesbeth Leenman schilderde deze geit.

Op zoek naar het woord geit grijpen we mis in het boekwerkje Beestachtige Bouwkundige Benamingen (van P.H. Herpertz 2005/2009). Wel krijgt het woord bok de nodige aandacht. Dus lijkt het erop dat dit boek niet vrouwvriendelijk mag worden genoemd.

Er zullen nog maar weinig boerderijen zijn, waar nog een bok wordt gehouden. Wel kennen we de naam op de boerderij voor allerlei andere bokken.

De staanders, die worden gebruikt om iets op te leggen, om het te bewerken, te schilderen of wat dan ook. Schragen, worden ze ook genoemd, maar ook bokjes. Ook om loopplanken veiliger tegen het doorbuigen te maken, worden er wel bokjes onder gezet. Ook kennen we in de kap van een boerderij een bokspant. En om te kunnen teren gebruik je een bokkenpoot. Bij het zagen van brandhout gebruik je een zaagbok.

Het kan natuurlijk ook zijn dat de boer of de boerin de bokkenpruik ophebben. Ze zijn dan uit hun humeur, chagrijnig, ze willen niet meewerken. Deze uitdrukking komt uit de tijd dat de mensen pruiken droegen: de achttiende eeuw. Zo'n pruik moest je natuurlijk wel zorgvuldig opzetten, anders ging het chique effect geheel verloren. Als je pruik goed verzorgd was en keurig netjes op je hoofd stond, was dat een teken van een positieve instelling: je deed je best goed voor de dag te komen. Maar als je pruik scheef op je hoofd stond, gold dat juist als een teken van slordigheid en onverschilligheid, en daarmee ook van humeurigheid en chagrijn. Zo'n scheve pruik werd een bokkenpruik genoemd, omdat bokken bekend stonden om hun slechte ('bokkige') gedrag: koppig, lastig en onhebbelijk.

OPROEPEN

B&E ZOEKT VAN ALLES OVER DE RUILVERKAVELING

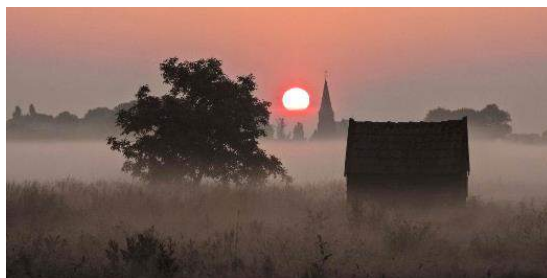

Wie helpt B&E AKV aan informatie over en beeldmateriaal van de ruilverkaveling en van de toen gebouwde boerderijen? Vanwege hun cultuurhistorische waarde is er een project hierover gestart.

Wie heeft er foto's (binnen en buiten), documentatie, tekeningen en andere interessante gegevens en wil dit uitlenen?

WIE STUURT ONS FOTO'S VAN KLEINE GEBOUWTJES?

De oproep voor fotomateriaal van kleine gebouwtjes in ons landschap. Overal staan kleine gebouwtjes. Schuurtjes, voor allerlei doelen, een plee, een stookhuisje, een boenhok, een broeibak, een overkapping en nog veel meer. Er zijn er veel. Op een eerdere oproep kwamen al enkele reacties. Maar we zoeken meer. Ze zijn van harte welkom.

REACTIES: Deze zijn welkom bij Dick de Jong – djdejong@planet.nl – 06-22845889

Wilgenhorden breien.

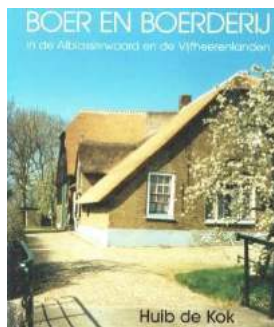

Diverse boerderijen sieren de streek.

UITGAVEN VAN B&E AKV

In de loop van haar bestaan heeft B&E AKV een aantal boeken uitgegeven, waarin uiteraard de boerderij centraal staat. De volgende titels zijn nog te koop, in de boekhandel, in Museum De Koperen Knop of rechtstreek bij de uitgever.

Het standaardwerk van het leven van de boeren, hun werk en hun hofsteden.

€ 35.

Over de herbestemmingen van boerderijen, waarin geen boerenbedrijf meer is. Met ideeën van hoe het kan, maar ook hoe het niet moet. € 14,95.

Veel informatie om aan de slag te gaan, met voorbeelden van wat zelf kunt verbeteren aan uw pand. € 14,95.

Mooie verhalen en foto's van boerenwerk uit vervlogen tijden. Vol herinneringen en nostalgie. € 14,95.

herbestemming, restauratie, renovatie & nieuwbouw

Wijkman 45 • 4221 PL, Noordeloos • T 0184 36060 • info@lakerveld.nl
P.O. 4 • 2941 AK, Krimpenerwaard • T 0184 661425 • info@lakerveld.nl • www.lakerveld.nl

WWW.LAKERVELD-NOORDELOOS.NL

Herbestemming Maria Johanna Hoeve Noordeloos

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

Derpstraat 63a • 2969 AD Oud-Alblas • 0184 691566 • info@koolvandentoren.nl

WWW.KOOLVANDENTOREN.NL

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57

0184-661425

secretariaat@boerderijenerf.nl

2964 AT Groot-Ammers

06-53759618

www.boerderijenerf.nl

REDACTIE & SAMENSTELLING:

LA CARRIOLA

tekst & advies

Dick de Jong | 06-22845889 | djtekst@planet.nl

Een boerenbedrijf in de 21^e eeuw. Op een plek waar ooit geestelijken een klooster runden.